

מאמר ראשון:

כחות הידידות והזרות בעולם

שייק תצא

הבריאה כולה מאוחדת ומדובקת, כי הלא "אב אחד לכולנו", וכל הנבראים — קרובים זל"ז, משפחה אחת גדולה. לנו, בני האדם, קירבה אל הדומם, שהרי "עפר אנחנו", קירבה אל הצומח, כי גם בנו פועל כח הצמיחה. קירבתנו לבע"ח בולטת עוד יותר, ואצל הקירבה בין אומות וגזעים שונים. האומות העתיקות שנאו את הגר הבא מארץ רחוקה והתירוהו למיתה, שכן לא ידעו כי אב אחד לכולנו. אבל הכלל-ישראל יודע כי אין "זרים" בעולם ונצטווה לאהוב גרים.

יותר מזה מושתתת כל עבודת עם ישראל על התקרבות בין הבריאה לבוראה. גרסינן מנחות נג: "יבא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד לחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים. יבא ידיד זה שלמה המלך שנא' וישלח ביד נתן הנביא ויקרא שמו ידדי", בן ידיד זה אברהם דכתיב מה לידידי בביתי, ויבנה ידיד זה בית המקדש דכתיב מה ידידות משכנותיך, לידיד זה הקב"ה דכתיב אשירה נא לידידי, בחלקו של ידיד זה בנימין שנא' לבנימין אמר בנימין ידיד ה' כו', ויתכפרו בו ידידים אלו ישראל דכתיב נתתי את ידידות נפשי בכף אויבי". מתבאר בזה כי הכלל ישראל הוא עולם של ידידות, וביהמ"ק, מקום עבודתנו, אין בו אף שמץ של ריחוק וזרות, וכל הכנותיו של ביהמ"ק הן "ידידות", הן מצד כונה המקדש והן מצד מקומו, וכן כל תכליתו היא להרבות קירוב ואהבה בין הכורא והבריאה.

כשזאת היא מתכונת הבריאה כולה, ומה גם עם ישראל: אהבה וקירבה וידידות, יש להתפלא על מציאות הריחוק והאכזריות בינינו שזוהי היפך מתכונת הבריאה. הראב"ע כתב כי מלת "אכזר" פירושה "כזר", היינו ששורש האכזריות הוא, שהאדם מתיחס אל חברו "כזר". מנין לנו כח זה בעולם שכולו אומר ידידות?

זו סוד יצר הרע. גרסינן שבת קה: איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע. ונראה כי זוהי הגדרתו של יצר הרע שהוא אל זר דווקא, כלומר: כח ההופך את כל המציאות המאוחדת בטבעה, למוקר של זרות וריחוק: זורע הרחקה בין הרבקים, שנאה בין האחים ופירוד בין הבריאה לבין בוראה.

"זה לעומת זה עשה האלקים": אחדות, רעות וידידות מזה — זרות, פירוד וריחוק מאידך.

יסוד הידידות
שבידידות

אחיה, וזו
1371
vs.
מחל פירות
ריחוק

הוי אומר: הצורה של יצה"ר היא: אכזריות, והנתון לשלטון היצר הוא אך-זר, מסוים בזרות. כח באדם הוא, לא להתחשב במאומה, לא להתקרב, ועוד — להפריד בין דבקים ולזרוע שנאה ותחרות ולהרחיק ריב — זוהי מהותו של יצר הרע.

רמב"ם א' תענית ג': "אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרת הרי זו דרך אכזריות וכו'". ולהבין מה לאכזריות ולהעלמת עין מההשגחה הפרטית? הרי אם זהו עיקר כח היצר לעשות את הכל זר ומרוחק — כן הוא גם לגבי השגחה פרטית, שהנתון לשלטון היצר אינו רואה ואינו מכיר אותה, שנעשה זר לה. ובין אדם לחברו: "ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול ולא יהא המוחל אכזרי שנא' ויתפלל אברהם אל האלקים" (פ"ו מדעות ה"ה). זה שהרע לחברו ובקש ממנו מחילה מיד על המוחל לעורר קירבת הדעה אל המבקש ולשכוח את העול הנעשה לו. ואם אין בכחו להתגבר על רגשותיו ועדיין נוטר לו איבה — גם זוהי אכזריות, מיסוד האל הזר אשר בגופו של האדם. על כי האי גוונא מובא בירושלמי הציור משתי ידים שאחת פצעה את השני' — היתכן שהיד הפצועה תתנקה בחכרתה? הלא שתיהן אברי אדם אחד הם! קירבה כזו אינה במושגנו כלל. אנו נתונים לשלטו של האל זר אשר בגופו של האדם.

זהו עיקר גדול בתורה. לרחק את האכזריות ההיולית הזאת מקרב לבנו. תורה מלמדת לא לבזו לכל אדם ולא להפליג לכל דבר. זה מחייב התבוננות ושימת לב על כל צעד. לגבי בעלי חיים יש דעה כי צער ב"ח דאורייתא ועכ"פ הוא מדרבנן. ולגבי הצומח נצטוינו בכל תשחית — הכל מסוד הידידות והאחדות השוררת בעולמו הקדוש של הקב"ה.

Proper treatment
of animals...
plants/trees...

המקובלים אומרים כי קדושה היא השמירה על אחדות הבריאה וטומאה היא סוד הפרוד, ולפי הנ"ל יש לנו מקום להבין ענין זה גם לפי מושגינו השטחיים, אשר כל הבריאה באמת מושתתת על ידידות וקירבה, ורק סוד היצר הוא המכניס זרות וריחוק בין הדבקים. ענין זה ניתן לנו להרגיש בכחות נפשנו ולהבחין, כי כל תופעה של זרות — טומאה היא: ריחוק בין חברים, ליצנות, לשון הרע, עלבונות — מסוד האל הזר הם; קושי התפלה, חוסר החשק בלמוד וקיום מצוות — מסוד של האל-זר הם. וכמה גדול כח זרות זה, עד שהוא מצליח להפוך אותנו זרים לעצמנו. לא פעם אנו מתבטאים ש"איננו מכירים את עצמנו עוד", או ש"איננו אצל עצמנו" — כי אז השתלט כח זר עלינו בשלטון מוחלט, ר"ל.

קדושה וטומאה
↓
כבוד ↓
אמונה ↓

ו"אל-זר" זה עדיין איננו המדרגה האחרונה בריחוק. "לא תשתחוה לאל נכר" — ההתנכרות הגמורה לאלקים חיים היא התכלית האחרונה של היצר. מעתה נבין, כי

"עבודה זרה" מהותו שהן מעצם הבריאה, של "חיצוניות" וטוב כזה — בקרב לבנו! נובע.

זוהי עבודתנו, לו האל-זר מקרבנו.

"אל תאמר בלבב בצדקתך וביושר לב לשאול שהרי אומר נ את הטובים, כי רשע כי ידבר עם ישראל במדבר". צ"ע דודר "ממרים עם ה' מיום

אחז"ל במדרש: ' וגדולה ברכה שבירן שבירך משה את הש ולוי, אבל ברכות כל ומרע"ה ראו את השו והטבה. אך בלעם רא ואין פגם. "לא הביט כו" — "שכשהן ע ובעמלן שהן עוברין מלך כו: לשון חבה הבחנת כלעם כישרז "השוכן אתם בתוך ט של עם ישראל, ומצו